

*M. KOGĂLNICEANU ÎN CORESPONDENȚĂ (V)*SCRISORI DIN TIMPUL STUDIILOR LA LUNÉVILLE
ȘI BERLIN (1834–1838)**Andrei Nestorescu*****1836****65**

[Către tatăl său]

Berlin, 3/15 ghenarie 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitale, băbacă.

Prin scrisoarea dumitală din 16/28 dechemvrie 1835, văzând că mult mi-e scumpă sănătatea dumiilorvoastre să află în bună stare, am dat laudă multmilostivului Dumnezeu, dintru a căruia milă mă aflu și eu sănătos. Baniile care dumneta ai avut bunătate să-mi trimeți i-am primit, însă cu pagubă de 10 taleri, pentru că 60ș fac 195 taleri. De aceea te rog că de acum să-mi trimeți mai bine galbeni. Precum aice nu să poartă acest fel de mantale precum zici dumneta ca să-mi fac, și mai ales că acum iarna îi mai trecută, de aceea nu mi-am făcut manta, ci îmi păstrez banii pentru ca să-mi fac uniformă. Nu-mi scrii nimică dacă ai primit cărțile de la Cernăuți, tremasă acolo prin domnul Pop. Cât pentru prezenturi, băbacă, tocma aice să fac foarte multe; însă nu la Anul Nou, ci la Crăciun. Eu am fost sălit ca să dau daruri, pentru că și pastorul la care șădem mi-au dat o părechi de călămări foarte frumoase, și fimeia lui un toc de ceasornic. De aceea am cheltuit și eu vro cincă galbini cu deosăbite bagateli și cu bacșis la sluji.

Măria Sa Vodă mi-au scris o carte drept cătră mine, în care mă laudă și zice că „îi pare bine că mă port bine la învățături, și că la vremea și locul cuviincios va ști multămi buna mē purtare”. Eu îndată i-am răspuns. Însă te rog, băbacă, ca să ai bunătate ca și dumneta să mulțămesti Măriei Sali și să-l încredințazi din partea mē că totdeauna mă voi săli de a mă purta bine, spre a-i arăta recunoștința mē.

Nu pot să-ți spun, băbacă, câtă mahniciune am că tot te supăr cu banii, dară nu am ce să fac; când aș avē leafă de la Măria Sa, nu te-aș supăra. Dară aice toate sânt foarte scumpe. Pentru un măr sau o pară trebuie să dau un groș bun, care face

---

* Institutul de Istorie și teorie Literară „G. Călinescu”

mai mult de 20 de parali; pentru o ceașcă de ceai trebuie să dau doi lei; și dacă mă duc câteodată la teatrul franțuzesc, pentru ca să nu uit ifosul franțuzesc, sânt norocit dacă am cheltuit numai douăzeci de lei, și încă nu mă duc în lojii. Crede, băbacă, că fac cea mai mare economie.

Ti rog dară ca să-mi trimeți leafa care bine[voiești a-mi da] la sfârșitul lui februarie, pentru că acei 17 galbeni care mi-ai trimis, cu acei 40 de la Liunevil, îi păstrez pentru uniformă; și încă 7 din ei îi voi cheltui până la februarie, pentru că alți bani nu am.

Cu multă fiască plecăciune sărutând mânilor, sânt al dumatilor prèplecat și supus fiu,

M. Kogălnicean

B.A.R., S 48 (2) / DCCXLVI

66

[Către surori]

Berlin, le 3/15 Janvier 1836

Mes très chères sœurs,

Votre lettre datée du 15/27 Décembre 1835 m'a fait beaucoup de joie. Je vous ai écrit que je me suis ennuyé à ma fête : cela est vrai, car qui voulez-vous qui vint me féliciter [?] Je me plais à Berlin mieux qu'à Lunéville, mais je me plainrais mieux si j'étais à Jassy. Ici je suis occupé du matin jusqu'à 10 heures du soir, c'est-à-dire 10 heures européennes. Ici nous jouissons d'un temps superbe. Un peu de pluie seulement de temps en temps nous tombe. Si vous n'avez pas de nouvelles chansons moldaves, alors envoyez-moi des anciennes. Cependant je sais que, lorsque j'étais encore en Moldavie, Roczinsky avait publié dans l'imprimerie de „L'Abeille” une collection de chansons moldaves, valaques et grecques. Je crois qu'ils coûtent un ducat. Dites alors à mon père que je le prie de l'acheter et de prier ensuite Michel Daniel de me l'envoyer à Berlin, quand il aura l'occasion ; d'autant plus qu'il y aura sans doute beaucoup de Juifs de la Moldavie qui viendront à Pâques à la foire de Leipsic, et de là on peut très vite m'envoyer ces chansons à Berlin, car Leipsic n'est séparée de Berlin que de vingt-quatre heures.

Depuis que je suis à Berlin, j'ai été à cinq bals : les deux derniers étaient chez deux riches banquiers. Je me suis beaucoup amusé. Il y avait là beaucoup de Françaises et de Belges; en général, tout le monde y parlait le français. J'espère que je serai invité encore à d'autres bals pendant cet hiver, et puis les grands bals de l'Opéra commenceront bientôt, et je ne manquerai pas d'y aller. Vous ne m'écrivez pas si vous allez aussi aux bals et si vous êtes contentes des nouveaux acteurs, s'ils donnent de belles pièces et s'ils font bien leurs affaires; enfin, si vous êtes abonnées au théâtre et quelle loge avez-vous? Est-ce que „L'Abeille Moldave” n'a pas envie de reparaître, ou bien est-elle morte à jamais?

Adieu, je vous embrasse, ainsi que Savtitz et Aleco, et suis votre frère,

M. Kogalnitchan

Dites à mon père qu'il m'envoie par Michel Daniel aussi les tableaux de l'histoire moldave, car j'ai grand envie de les voir dans ma chambre.

Mes respects à Madame Wimmer et à Monsieur Cuénim.

B.A.R., S 49/DCCXLVI

67

[C ă t r e t a t ă l s ă u]

Berlin, 26 ghenarie/8februarie 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânil dumitali, băbacă.

Cu mare bucurie a sufletului am primit răvașul dumitali din 13/25 ghenarie 1836, căci eram în mare grijă pentru că nu primeam nici un răspuns pe patru cărți ce Ț-am trimes, dară acum văd că le-ai primit și că cu mila lui Dumnezeu sănătatea dumilorvoastre este întru întregime. Și eu mă aflu sănătos, numai câteodată tot sufăr la ochi, însă acum la primavară am să încep a mă căuta cu doftori.

Nu am îndrăznit dintăi ca să-ți spun pricina boalei lui beizadè Dumitrachi, pentru că mi s-au părut că nici păstoriul nu au scris de aceasta Măriei Sale lui Vodă; însă ați găcit. Nu știu unde au fost de s-au umplut. Acum este tămăduit, numai rana tot chiftește. Cât pentru sfaturile care binevoiești de a-mi da ca un părinte, le voi urma, căci sânt spre folosul meu. Căci, și chiar de aș vroi să fac blăstămății, numai gândind că te voi supăra mă port bine, după cum doriți.

Gazetile de aice urmează a vorbi de Măria [Sa] Vodă, unile bine, unile rău. Măria Sa Vodă trebuie să răspundă.

Sânt foarte cu bucurie că cărțile de la Liunevil au ajuns. Scie-mi, mă rog, dacă cărțile nu s-au vătămat în drum. Manta, cum zici, îmi voi face, însă fără blană la guler, că așa nu să poartă aice. Iar uniformă îmi voi face mai târziu. Totodată îți mulțămesc pentru darul care binevoiești să-mi faci pentru Sfântul Vasăli. Totodată te rog ca să binevoiești de a-mi trimete banii, adică leafa mē pă șase luni, pentru că februarie să sfârșăște și din cursul acelor 185 taleri îmi rămăsăsa numai zăci galbeni, pe care i-am întrebuițat de a-mi cumpăra o canapē, pentru că aice paturi nu sânt, și avem în odăi numai scaune de lemn, căci cele de lână îs foarte scumpe și, cum lucrez toată ziua, nu putēm tot să șed pe lemn. Pe urmă mi-am cumpărat și o lampă, adică fânar cu untdelemn, pentru că ochii mă durea la lumânare. De aceea mă rog, băbacă, ca să binevoiești de a-mi trimete leafa mē ceva în grabă.

Măria Sa Vodă au scris o carte la ambasadorul Ribopier, în care recomanduește pe bezădeli. Domnul Ribopier au întrebat pe beizădeli dacă sânt sânguri la Berlin, și, auzind că eram și eu, m-au poftit și pe mine să-i fac vizite, zicând că datoria lui

este ca să protectuiască pre toți moldovenii, căci își aduce aminte cât au fost de bine primit în Moldova. Măria Sa Vodă au scris beizădelilor că le va trimite două *Biblii*; te rog dară ca să-mi trimiți și mie una; precum și *Istoria românilor* scrisă de Dicio Săn Martin moldovinești, precum și cânticile moldovinești a lui Rozinschi, tipărite în tipografia „Albinei”, pentru că învăț claviru. Aceste cărți trimeti-le, mă rog, băbacă, tot prin mijlocirea prin care și Măria Sa Vodă trimete beizădelilor *Biblia*; iar dacă acesta au purces, apoi poți să vorbești cu Mihel Daniel sau cu Carniol, pentru că acum la Paști este mare iarmaroc la Liptca și trebuie să vie acolo și neguțatori de la Moldova, iar de la Liptca la Berlin îi ușor de a trimete aceste lucruri, pentru că-i departe numai de douăzeci și patru de ceasuri. Însă te rog, băbacă, fă toate chipurile de a-mi trimite aceste cărți, căci nu am afară de *Ceasoslov* nici o carte moldovinească de cetit. Aice am început a învăța italinești din banii miei, căci această limbă are mare analoghie cu limba românească.

Nu știu nici eu care este pricina că cărțile zăbovesc atâta de mult în drum.

Scrie-mi, mă rog, băbacă, dacă ai dat cartea mè Măriei Sali lui Vodă și ce au zis.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali, băbacă, și sânt al dumitali prèplecat și supus fiu,

M. Kogălnicean

B.A.R., S 50/DCCXLVI

68

[C ă t r e s u r o r i]

Berlin, le 9 Février 1836

Mes chères sœurs,

J'ai reçu avec bien de plaisir votre lettre du 12/24 Janvier 1836. Je suis bien content de ce que vous vous portez bien. Je jouis d'une bonne santé. Je suis bien aise que mes livres sont arrivés a Jassy et qu'ils vous font plaisir. Ecrivez-moi s'ils ne se sont pas gâtés en voyage. J'ai reçu la liste que vous m'avez envoyée. Ecrivez-moi si vous en avez trouvé aussi une dans les caisses. Ecrivez-moi si vous y avez trouvé les gravures pour *Lord Byron*, car je crois qu'il y en avait; sinon, je les ai laissées en France. Quand à la *Bibliothèque des voyages*, les volumes qui manquent n'ont pas encore paru, car il faut qu'il y en ait quarante-cinq, ainsi que beaucoup d'autres cartes. *La maison rustique* non plus n'est pas complète. Est-ce que vous avez été à la noce de Rasou, et avec qui s'est-il marié? Je n'ai pas encore reçu la lettre de Monsieur Cuénim, peut-être que je la recevrai dorénavant. Je suis allé dernièrement au bal de l'Opéra; c'est à y mourir d'ennui. Je n'irai plus dorénavant, quand même on me payerait. Demandez [à] mon père si le Prince ne me fera bientôt lieutenant, car quand je retournerai en Moldavie que je sois au moins

capitaine. Est-que ma bibliothèque est assez grande pour contenir tous mes livres, car j'en ai encore en France et à Berlin avec moi. Maintenant j'achète des livres allemands, car il y a aussi de fort bons, surtout Schiller et Goethe.

Mes respects à madame Wimmer et à Monsieur Cuénim. J'embrasse Aleco et Savtitz. Envoyez-moi des notes de musique.

Adieu, je vous embrasse et suis votre frère,

M. Kogalnitchan

B.A.R., S 51/DCCXLVI

69

[C ă t r e t a t ă l s ă u]

Berlin, 14/26 februarie 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali, băbacă.

Ieri am primit două scrisori de a dumitali, una de la poștă și alta de la banghierul de aice, din 26 ghenarie vechi. Prin cè dintăi văzând că cu toții vă aflați în bună sănătate, am dat laudă multmilostivului Dumnezeu, dintru a căruia milă mă aflu și eu destul de bine. Numai pieptul mă doare, pentru că mai toată ziua șad în casă și că ies la plimbare foarte rar. De aceea te rog că, precum știi că sufăr de piept, să rogi pre Înălțimea Sa Vodă ca să scrie aice la pedagog ca să mi să dei voie de a mă primbla câte un ceas pe zi, precum și doftorul au zis. Pentru că pedagogul de aice îi foarte aspru, pentru că Măria Sa Vodă i-au scris ca să mergem numai cu dânsu sau cu voia lui, el nu ne lasă nicicacum să ieșim din casă, măcar cu voia lui. De când sânt la Berlin de-abiè am ieșit la câmp patru sau cinci ori. Însă nu spune Măriei Sale Vodă aceste, pentru că poate să scrie pedagogului aceste și atunce pedagogul a căuta ca să-mi facă rău scriind minciuni Măriei Sale lui Vodă. Roagă pre Măria Sa Vodă numai ca să scrie aice ca să mă pot primbla mai adeseori. Căci a-ți vorbi adevărul, aice la Berlin sântem bine, numai că nu mergem mai nicăiri, ne ducem o dată pe săptămână la teatru, câteodată la bal, căci la Hufeland acolo numai noi sântem tineri, căci Hufeland nu are copii. Când ne poftește la ceai, nicicacum nu ne înglindisăm, pentru că sânt numai vro cinci-șasă persoane bătrâne, care vorbesc de anatomie, de doftorie, lucruri care noi nu înțelegem.

Nu pot să-ți spun cât mi-au părut de bine când am primit acei 50# care dumneta ai binevoit să-mi trimeți. Bani acei care mi-ai trimes pentru Anul Nou îi voi întrebuița ca să-mi fac manta, precum zici. Iar ceialalți îmi vor ajunge pentru leafă de șasă luni. Cât pentru uniformă, este slobod de a purta, pentru că nu mergem la școlile naționale, ci avem dascalii particularnici. Însă cum bezădelile nu își fac, apoi voi aștepta și eu până când își vor face.

Cu multă fiască plecăciune sărutându-ți mânilor, sânt al dumitali prèplecat și supus fiu,

Mihalachi Kogălnicean

Astăzi am vorbit cu doftorul și mi-au zis ca să nu mânânc lucruri sărati, să merg mult călari și că în puțână vreme mă voi întări.

B.A.R., S 52/ DCCXLVI

70

[C ă t r e s u r o r i]

Berlin, le 14/26 Février 1836

Mes chères sœurs,

J'ai reçu vos lettres du 28 Janvier/8 Février avec bien de plaisir. Je suis charmé que vous vous portez bien et que vous vous amusez. Je regrette aussi de n'être pas en Moldavie, car ici je m'ennuie à mourir. Ce n'est pas que Berlin n'est pas une ville où on ne puisse pas s'amuser ; mais je m'ennuie de la société dans laquelle je me trouve. Je suis avec un gouverneur qui est le diable. Je suis toujours dans ma chambre, je ne sors que très rarement, et, lorsque je sors, ce n'est qu'après m'être disputé avec lui. Aussi je suis malade, car je souffre de la poitrine. Je tâche de me bien conduire, mais c'est inutilement que le fais, on ne me récompense pas de mes peines. Et qu'est ce que je demande ? Un peu plus de liberté ! Ah, en quittant la Moldovie, ce sont de beaux rêves que je faisais ! Mais ils se sont évanouis. C'est maintenant que je regrette ma patrie. Un poète dit : „*Plus je vis d'étrangers, plus j'aimai ma patrie*” – et je trouve qu'il a raison.

Vous me demandez de vous dire qu'est-ce que c'est le bal de l'Opéra. C'est une grande salle, où il n'y a que les deux extrémités de la société qui ont le privilège de danser : *les dames de la Cour* et *les danseuses de l'Opéra*. Les autres viennent en grande toilette pour se montrer ; car, c'est de bon ton pour s'ennuyer ; car c'est encore de bon et pour bâiller. J'y ai été une fois, mais je n'irai plus de ma vie.

Ma chère Pulchérie, ce n'est pas un an que je vous ai quitté, mais un an et sept mois. Ici je n'ai pas même l'espoir de me masquer ; on donnera un bal, mais on ne veut pas nous y conduire ; vous voyez si je m'amuse bien.

J'embrasse Savtitzta et Aleco. Mes respects à Madame Wimmer et à Monsieur Cuénim. Millo ne m'a pas encore écrit. Si vous le voyez, dites-lui qu'il n'est pas mon ami, puisqu'il m'oublie.

Votre frère,

M. Kogalnitchan

B.A.R., S 53/ DCCXLVI

71

[C ă t r e t a t ă l s ă u]

[Berlin,] 11/23 mart 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali, băbacă.

Cu mare bucurie am primit răvașul dumitali din 25 februarie/8 mart 1836 și am dat laudă multmilostivului Dumnezeu că vă aflați sănătoși. Eu, precum ți-am scris prin trecuta mea scrisoare, sufăr mult de piept. Adevărat este, toate cărțile care am avut scris în izvodul ce-am dat lui domnu Tiso n-au ajuns în Moldova, pentru că în Moldova am trimăș numai tomurile depline; multe încă au rămas la Liunevil, care îndată ce să împlinesc mi să trimăt aice la Berlin. Bani ce ai avut bunătate să-mi trimeți, de multă vreme i-am primit și îndată v-am și răspuns. La domnu Ribopier nu am fost de atunci, pentru că nici beizădelile nu au fost, însă, când vor merge, voi merge și eu. Însă, în această sară, un prieten cu care am făcut cunoștință aice are să mă recomanduiască la prințipul de Cumberland, care are să fie crai de Hanover. El este tot de o vrăstă cu mine. Ce voi face acolo îți voi scrie prin viitoarea mea scrisoare. Pe lângă cărțile care ți-am scris ca să binevoiești să-mi trimeți, te rog ca să-mi trimeți și o *Alexandrie*. Poate că vei râde de mine și vei zice că sânt un nebun de îți cer acest fel de cărți, dară un neamț care au fost în Moldova cu rușii și care este acum secretar la domnul Ribopier m-au rugat foarte mult pentru această carte.

Aice în Berlin am găsit un fel de hârtie de răvaș cu asămine zugrăveli din Berlin; deci de acum înainte voi trimete totdeauna câte o zugrăveală deosăbită. Turnu care este zugrăvit aice în acest răvaș¹ este monumentul spre aducerea aminte a războiului prusienilor cu franțuzii în anul 1813, 1814 și 1815. Acest turn îi vârsat în bronz. El are 61 palme domnești sau picioare de nălțime, afară de statuie, 2297 cântariuri, 80 ½ pfunduri. Cele patru părți a turnului sânt îndreptate cătră cele patru plajii a ceriului. În boltile monumentului de afară sânt statuile cioblite a războinicilor nemțăști. Deasupra turnului este o cruce de fier.

Acum am început a mă căuta cu doftori pentru piept și pentru ochi. Pentru piept sufăr foarte mult, pentru că până acum ieșim foarte rar din casă; însă acum doftorul mi-au poroncit ca să mă plimb în toate zilele două ceasuri, o zi pe jos, o zi călare. Pe urmă mi-au hotărât ca să mănânc numai lăptării și în toată dimineața să beu câte un păhar de lapti de capră. Acestea le fac însă după poronca doftorului și a păstoriului, însă pedagogul, domnul Breneche, să împotrivește zicând că nu trebuie să ies sângur până nu voi primi voie de la Măria Sa Vodă; de aceea te rog, băbacă, ca să binevoiești de a ruga pe Măria Sa Vodă ca să scrie domnului Breneche că și la Liunevil am suferit din pricina neumblării. Cât însă pentru ochi, ochiulistul craiului mi-au făgăduit că mă va tămădui în puțan.

Însă pentru toate aceste trebuie să plătesc eu, pentru că păstoriul plătește numai doftorii, deci îți trimăt socoteala de banii ce cheltuiesc pe lună, ca să vezi.

¹ Scrisoarea are un desen în frontispiciu. „*Berlin vom Kreuzberge aus*”. Sub textul în germană, scris de M.K.: „*O parte de Berlin de la Turnu Kraițberg*”.

Din leafa mē învăț italienește, o dată pe săptămână, care fac patru taleri pe lună; pe urmă învăț muzica, iar o dată pe săptămână, care face doi taleri; pe urmă a zugrăvi pe aramă, trii taleri pe lună; pe urmă o dată pe săptămână la teatru, patru taleri pe lună. Trii ori pe săptămână merg călare, și pentru două ceasuri trebuie să plătesc un taler, pe lună fac doisprezăce taleri. În două luni am să merg în toate zilele să înot, pentru că doftorul mi-au poroncit aceasta. Deci până acum cheltuiesc pe lună 25 de taleri afară de mărunțușări. Pe urmă trebuie ca să cumpăr o capră și să plătesc și hrana ei. Bezădelile au pe lună 30 de taleri, și încă nu li ajunge. Însă acești bani nu-i cer de la dumneta, însă dacă ai putè vorbi cu Măria Sa Vodă ca să plătească matimile de călărie și înotat, atunce leafa care dumneta îmi faci mi-ar ajunge. Însă înainte de toate te rog ca să rogi pe Măria Sa ca să binevoiască a scrie domnului Breneche ca să-mi dei voie ca să mă plimb, pentru că doftorul mi-au zis că trebuie negreșit ca să mă plimb, pentru că durerea de piept îmi vine din multă șădere.

Te rog, băbacă, că dacă poți să-mi trimeți vro două rubieli și vro zăce parali; aceste poți să le pui în răvaș supt pecete. Eu cred că nu va costisi mult.

Iar cărțile moldovinești care vei binevoi să-mi trimeți, te rog să vorbești cu Mihel Daniel sau cu Carniol sau cu Leiba Grosu, căci aceștii trbuie să trimată acum la Paști tovarăși de a lor la Liptca, și aceștii pot să iei și cărțile care li vei da.

Aici la Berlin avem vreme foarte ră. Toată ziua plouă și bate vânt.

Mi-am cumpărat o lumânare cu perdè și cu aceea lucrez sara. Eu nu pătimesc la ochi înăuntru, ci la geni, unde fac bube mici.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânil dumitali și sânt al dumitali prèplecat și supus fiu,

M. Kogălnicean

B.A.R., S 54/ DCCXLVI

72

[C ă t r e s u r o r i]

Berlin, le 12/24 Mars 1836

Mes très chères sœurs,

J'ai reçu avec bien de plaisir votre lettre du 23 Février/ 6 Mars. Je suis bien aise de ce que vous êtes en bonne santé. Moi, je me porte bien, seulement je souffre beaucoup de la poitrine et des yeux. Vous me dites que je vous écris bien peu ; c'est vrai, puisque je ne sais rien qui puisse vous intéresser. Je ne lis qu'une gazette, qui ne parle que d'affaires publiques. De la guerre, je n'ai rien entendu. Mais est-ce que les deux parties de ma bibliothèque sont pleines ? Je n'achète maintenant que la continuation de mes souscriptions. Qu'est-ce que mon père a dit „aussi”, car vous écrivez : „il a dit aussi”... et puis vous finissez. Mais, si Millo m'a écrit, pourquoi Monsieur Cuénim retient-il sa lettre [?] Quel est ce Mr. Aleco

Guika qui a reçu le titre de prince, et comment le nomme-t-on dans la langue moldave [?] Il paraît que M-me Palady s'est masquée en reine pour masquer la Princesse de Moldavie. Mais depuis quand elle va à la Cour [?] Est-ce qu'elle va chez la Princesse et chez le Prince [?] Pourquoi Mr. Canta est sorti du ministère [?] Je suis bien affligé de la mort de Rosnovano ; c'est un homme qui avait des talents éminents ; c'est un nomme dont la Moldavie doit se glorifier. Est-ce que le Prince a été à son enterrement [?] Je vais être recommandé au Prince de Cumberland, neveu du roi d'Angleterre et qui sera roi de Hanovre. Il est du même âge que moi. Il est très instruit, seulement il est devenu aveugle. Cependant les médecins font espérer qu'il reverra la lumière. Par ma prochaine lettre je vous donnerai des détails sur [la] Cour de ce Prince.

Mes respects [à] Madame Wimmer et à Monsieur Cuénim. J'embrasse Aleco et Savtitz. Adieu, je vous embrasse et suis votre frère,

M. Kogalnitchan

B.A.R., S 55/ DCCXLVI

73

[C ă t r e t a t ă l s ă u]

Berlin, 27 mart/ 8april 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali, băbacă.

Cu mare bucurie am primit răvașul dumitali din 13/25 mart; am dat laudă multmilostivului Dumnezeu că mult mie scumpă sănătatea dumitali să află în bună stare. Eu acum mă aflu mai bine pentru că merg adeseori călare și că în toate zilele mă plimb. Acum pedagogul îmi dă voie, pentru că doftorul au vorbit cu el. Doftorul sângur mi-au zis ca să nu lucrez mult, însă eu lucrez; și mă plimb numai când nu am nimic a face. Am și început a lua curățanie; însă doftorul mi-au zis că la începutul lui mai îmi va da dicocturi și mă va pune la cură de zăr. Cât însă pentru lipitori, nu pot să le pun, pentru că nu sufăr de trânzi. Tot ce mi-ai scris am tălmăcit doftorilor și mi-au zis că nu trebuie să te îngrijăști, că nu va fi nimic. Cât pentru ochi, mi-au dat un fel de apă care îmi priește mai mult decât doftoriile care am avut până acum. Noaptea dorm totdeauna cu halat. Însă trebuie ca să mă caut și pentru înlăuntrul ochilor, pentru că sufăr și la geni, și la videre.

Ieri, Sfânta Joi Mare, m-am pricistuit, după ce m-am ispoveduit; la biserică mergem și dimineața și la denie. Însă nu înțeleg nimic, pentru că liturgia să face slavonește.

Pentru sfintele sărbători rog pre înaltul Dumnezeu ca să vă păzască sănătos și să vă învrednicească a pitrece bine și cu bucurie. În toate zilele văd în gazetă răle novitale de la Moldova; am văzut într-o gazetă că norodul s-au sculat și au gonit afară din Iași pre deputații Adunării Obștești, mai ales pre Scoghihorn.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali și sânt al dumitali prèplecat și supus fiu,

M. Kogălnicean

Alăturez aici descrierea arsenalului din Berlin; am scris și franțuzăște pentru că și duduicile să poată să cetească.

B.A.R., S 56 / DCCXLVI

Arsenalul²

Arsenalul, sau locul unde să păstrează armile, nouă și vechi, și tot felul de mahini de război, este unul din cele mai frumoase monumenturi a arhitecturii moderne. Această zidire este un cvadrat având pe fieștecare față 280 picioare de lungime, adică palme domnești. De amândouă părți a ușilor sânt patru statue săpate în piatră, care înfățoșează Aritmetica, Gheometria, Mehanica și Pitotehnia. La fieștecare fereastră deasupra este câte o cască sau perichefalei romanesc. Zidirea înăuntru îi despărțită în două șali; în sala de jos este artileria hotărâtă pentru oști, cu prăvăriile; sala de sus are arme vechi, o mulțime de puști și de sabii, de dobe, așzate în cea mai bună orânduială. Acum arsenalul este boit dinafară de nou în boia galbănă, precum vei vidè după zugrăveala care este la începutul cărții. Deasupra porții este portretul în aur a lui Frederic I, tatăl lui Frederic cel Mare, craiul Prusiei. Înăuntru la fieștecare fereastră este portretul a unui om ce moare; fieștecare are o deosăbită fiziognomie.

*

L'Arsenal, vis-à-vis du palais du roi, est un des plus beaux monuments de l'architecture moderne. Le rez-de-chausée est d'architecture rustique, le premier étage est d'ordre dorique, et la galerie autour des combles est décorée de trophées. Au-dessus du grand portail, en face du palais du roi, on voit le buste du roi Frédéric, en bronze. Des deux côtés de l'entrée on voit quatre statues de Hulot représentant l'Arithmétique, la Géométrie, la Mécanique et la Pyrotechnie. On admire encore les 22 masques dans la cour intérieure, qui expriment avec beaucoup de vérité les différents degrés d'agonie des mourants, tous modelés par Schluter, et les casques au-dessus de chaque fenêtre. L'intérieur du bâtiment est divisé en deux salles; dans la salle basse est rangée l'artillerie destinée aux troupes, avec les caissons de poudre; la salle haute, qui fait le tour de l'Arsenal, renferme d'anciennes armes, un approvisionnement de fusils, de sabres, d'épées, de tambours, etc., rangés de la manière la plus ingénieuse en colonnes, pilastres, trophées, etc.

² Scrisoarea are un desen în frontispiciu: „Das Zeughaus”. Sub textul în germană, scris de M.K. :, „sau Arsenalul”. Textele în română și în franceză sunt dispuse în două coloane, față în față.

(J'ai extrait cette description d'un livre intitulé *Le conducteur du voyageur à Berlin*).

B.A.R., S 58 / DCCXLVI

74

[Către surori]

Berlin, le 8 Avril 1836

Mes très chères sœurs,

J'ai reçu votre lettre du 12/24 Mars avec le plus grand plaisir. Je me porte maintenant mieux, parce que je peux me donner beaucoup d'exercice. On m'a donné maintenant la permission de monter à cheval. Dites à Millo qu'il m'écrive et qu'il donne ses lettres à mon père pour les mettre dans votre paquet. Vous dites que vous n'avez pas de nouvelles à me donner ; mais dans les gazettes d'ici je vois qu'il y a de grands troubles, qu'il y a de quelques coquins de boyards qui se sont révoltés contre le Prince, qu'il y a des commissaires russes et turcs qui sont arrivés à Jassy pour examiner la conduite du Prince. Je vous envoie maintenant la description de l'Arsenal de Berlin, je continuerai à vous envoyer toujours de nouveaux détails, avec nouveau dessin.

Mes chères sœurs, cherchez dans votre musique et envoyez-moi les notes et les paroles des chansons *Nu-i, nu-i, nu-i nădejde, nu-i* et *Ziua, ceasul despărțirii*, puis *Aideți, frați, să trăim bine !* Ensuite demandez au domestique Jean un livre qu'il avait nommé *Arghiri* et envoyez-moi tous les jours une feuille de ce livre, que vous copierez dans votre lettre, ensuite *La mort du Prince Guika (Moartea lui Ghica Vodă)*. Vous m'obligerez beaucoup, car il y a beaucoup d'auteurs d'ici qui me prient de traduire quelque chose de la poésie moldave et que je donne ensuite à imprimer. Vous m'obligerez beaucoup, je vous le répète. Cherchez ensuite dans les volumes reliés de „L'Abeille Moldave”, que j'ai laissés à Jassy, ces vers : *Ruinile Târgoveștilor*, faits par un Walaque.

J'embrasse Aleco et Savtitz.

Adieu, mes chères sœurs, je vous embrasse.

M. Kogalnitchan

Mes respects à Madame Wimmer et à Monsieur Cuénim.

Mais n'oubliez pas de m'envoyer quelques vers de ce que je vous demande.

B.A.R., 57 / DCCXLVI

75

[C ă t r e t a t ă l s ă u]

Berlin, 21 april / 3 mai 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali, băbacă.

Cu mare bucurie am primit răvașul dumitali din 5/17 april; am dat laudă multmilosului Dumnezeu că vă aflați cu toții sănătoși. Eu acum nu sufăr mai nicicacum di piept pentru că mă caut cu doftorii.

Acum mănânc numai verdețuri și lapti și ieu dicocturi și hapuri, pe urmă pedagogul îmi dă voie acum câte un ceas pe zi să merg la plimbare, adică o zi călare, o zi pe jos. Și acum, la sfârșitul unei luni mai, doftorul au zis că îmi va rândui zăr. La ochi încă pățimesc, însă nu atâta ca înainte. Șăzând toată ziua în casă, cetind și scriind, am câștigat durere de piept pentru că lucrăm de la 6 ceasuri evropienești până la 9 sara. Și avem numai două ceasuri pentru odihnire și mâncare.

Călare acum merg adeseori, însă eu plătesc; Măria Sa Vodă plătește numai o dată pe săptămână. Cu viitoarea scrisoare îți voi trimete copia tablei învățăturilor noastre. Pentru ca să găsească rouă dimineața trebuie ca să merg două ceasuri departe, pentru că aice să găsește numai năsâp. Cât pentru cărțile care primăsc de la Liunevil, nu primăsc decât acele la care m-am prenumerat încă când eram în Franția și sânt sălit să le ieu; însă nouă nu cumpăr nicicacum. Cât pentru a înota, Măria Sa sângur au scris; și când eram în Franția am învățat; însă cum pieptul meu îi foarte slab, doftorii mi-au poroncit ca să înot în toate zilele, în vreme ce beizădelile înoată numai de două ori pe săptămână.

Italienește, clavirul, a zugrăvi, și bezădelile învață din banii lor, deci aceste nu le fac eu numai. Și Măria Sa le știe toate. Totodată îți scriu, rugându-te ca, văzând socoteala aceasta, să binevoiești de a-mi trimite ceva bani, pentru că mi-au rămas foarte puțân.

Sărut mânilor și sânt al dumitali prèplecat și supus fiu,

M. Kogălnicean

Cu leafa care dumneta ai avut bunătate să-mi dai îmi slujăște de mergem duminica afară la câmp cu butca, cumpăr ceva, pe urmă mărunțușuri, plătesc răvașurile; deci vezi, băbacă, că banii care mi-ai trimăs nu pot să-mi ajungă de-abie pe trii luni. Mă rog dar, băbacă, ca să-mi trimeți ceva pentru că am numai 6 galbeni în pungă, de vreme ce plătesc pe lună mai mult de 16#. Ce să fac dară? Bezădelile, care au 35 taleri pe lună, de-abie pot să se mulțamească cu acești bani.

Pe toată luna mă țâne.....	<i>taleri</i>
Pentru călărie, 12 ori pe lună.....	12
Pentru italinești.....	4
Pentru clavir.....	3
Pentru zugrăvit	3
Pentru mers la teatru	6
Pentru înotat 16 ori pe lună	5
Fac pe lună.....	33
Pe urmă am să cumpăr o capră acum, care am auzit că va costisi.....	10
Pe urmă hrănitul ei pe toată vara.....	10

B.A.R., S 59 / DCCXLVI

76

[Către surori]

Berlin, le 21 Avril/3 Mai 1836

Mes très chères sœurs,

J'ai reçu votre lettre du 5/17 Avril avec bien de plaisir; maintenant je me porte bien, seulement je prends toujours des médicaments. Maintenant je crois que vous serez contentes des nouvelles que je vous donne, puisque je vous envoie de jolis dessins, de descriptions, et vous ne m'envoyez rien de ce que je vous ai demandé. Par exemple, je vous ai prié tant de fois de m'envoyer des notes de musique. Chez le roi de Prusse nous n'avons pas été; mais moi, j'ai été présenté chez le Prince de Cumberland: il m'a très bien reçu; je vais souvent passer la soirée chez Son Altesse, je vais souvent à la promenade dans sa société. La chanson que vous m'avez déjà envoyée, lorsque j'étais encore en France, lui a extrêmement plu; il vous prie donc de m'en envoyer d'autres, dans toutes vos lettres. Cette petite chanson fait fureur partout: j'en ai donné jusqu'à présent une vingtaine de copies. Envoyez-moi aussi dans vos lettres par une feuille d'*Arghiri* et *La mort de Grégoire Guika*.

Dites à Millo que je le prie de m'écrire une seconde fois et de remettre sa lettre à mon père, car il paraît que Mr. Cuénim ne veut pas me l'envoyer. Dites à mon père que je le prie extrêmement de m'envoyer un peu d'argent, car j'en manque tout à fait. Si vous voyez mon oncle Jean, priez-le de ma part de vouloir bien m'aider aussi un peu, car mon père dépense une quantité d'argent avec moi, et dites à mon oncle que je le prie de m'envoyer une vingtaine de ducats, car je suis dans une grande pénurie.

Mes chères sœurs, dites au domestique Jean de s'informer ce que veulent dire dans la langue cigaine les mots ci-dessous: *pen, sob, gur, gam, pi, durke, deblo*,

gadscho, Romnitschel. Ensuite, dites-lui qu'il s'informe comment on dit en cigain : *parle, dors, bats, aime, bois, donne, mange, Dieu*, etc., puis envoyez-moi ces détails, parce qu'un savant qui s'applique beaucoup à l'étude des langues orientales m'a prié pour cela. Informez-vous si Germano a déjà publié son *Histoire de la Moldavie*. S'il l'a déjà publiée, dites à mon père que je le prie de me l'envoyer aussi quand il aura l'occasion. Maintenant les bals sont finis, toute la journée je travaille, après dîner je sors une heure à la promenade, puis le soir je vais au théâtre ou chez le Prince de Cumberland. Vous ne m'écrivez pas ce que vous faites, ce que vous apprenez ; moi je m'applique beaucoup à l'anglais et à l'italien ; lorsque je retournerai en Moldavie je vous en donnerai des leçons. Dites à mon père que les jeunes Princes sont très inquiets de ce que Madame Palady ne leur écrit pas depuis longtemps.

J'embrasse Savtitz et Aleco. Mes compliments à Madame Wimmer et à Monsieur Cuénim. Mes amitiés à mes cousins. Dites-moi qu'est ce que fait Leondari et où est-ce qu'il se trouve.

Adieu, je vous embrasse et suis votre affectionné frère,

M. Kogalnitshan

B.A.R., S 60/ DCCXLVI

77

[C ă t r e t a t ă l s ă u]

Berlin, 28 april / 10 mai 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor duminicilor, băbăcă.

Prin scrisoarea mea cea trecută am scris duminicilor că îți voi trimite tabla învățăturilor mele. O alăturăz aici³. Vei ave bunătate ca să iei sama că ceasurile sânt evropienești, că lucrăm de la șase ceasuri dimineața până la două după amiază și pe urmă iarăși începem a lucra de la cinci și până la șapte și de multe ori până la opt. Scrisoarea roșie însămnă că eu plătesc din banii ce-mi dai mathimile acele⁴. Zugrăvitul și italienește învăț de la octomvrie, la teatru totdeauna am mers din banii miei și la călărie merg di vro șase săptămâni. Te rog dară, băbăcă, ca să ai bunătate ca să-mi trimeți ceva de cheltuit, pentru că am rămas mai fără nici o păra; de-abie am încă cinci galbeni și la sfârșitul lunii trebuie să plătesc dascalii. Afară de banii care plătesc dascalii, apoi am și alte cheltuielile pentru mărunțușuri, precum

³ Scrisoarea are anexat un tabel cu orarul săptămânal de studii, care începe în fiecare zi la ora 6 și se sfârșește la ora 19 – după „ceasurile evropienești” –, cu o pauză de trei ore (14–17) la prânz. „Mathimile” sunt limbile greacă, latină, germană, franceză, engleză și italiană, apoi geometria, aritmetica, istoria și „legile”. La acestea se adaugă lecțiile de pian, de pictură și de gravură, de echitație și de scrimă.

⁴ Acestea sunt: „italienește”, „clavir”, „zugrăvit”, „călări”, „zugrăvit pe aramă”, precum și „teatru” (miercuri și duminică).

pentru mănușe, gulere, bunghi, lucruri care pastorul nu poate să plătească toate. Te rog dară, băbacă, ai bunătate de a-mi trimete ceva, pentru că și librerul de la Liunevil urmează de a mă săli pentru urmarea prenumerațiilor.

Văd, băbacă, că îți pricinuiesc multe cheltuiiale, dară crede că fac economie cât pot și pentru ca să te încredințezi poți să zici lui Tiso ca să întrebe aice de purtarea mea. Eu acum mă aflu sănătos, am început a lua dicocturi. Sufăr mult di ochi, încât am fost sălit ca să port ochelari.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali și sânt al dumitali prèplecat și supus fiu,

M. Kogălnicean

B.A.R., S 23 / DCCXLVI

78

[C ă t r e t a t ă l s ă u]

Berlin, 7/19 mai 1836

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali, băbacă.

Cu mare bucurie a inimii am primit răvașul dumitali din 20 april/1 mai; am dat laudă multmilostivului Dumnezeu că sănătatea dumilorvoastre să află în bună stare. Aice face încă o vreme foarte urâtă, căci o zi plouă, o zi bate vânt, altă zi îi frîg, de aceea și eu nu sânt prea bine, căci am un mare gutunar, însă aceasta va trece în puțână vreme.

Seara cum nu lucrez, pentru că ziua îi mare și că țâne până la opt ceasuri, dimineața mă scol la cincî, adică evropienești. Prin trecuta mea scrisoare ț-am trimes un plan de învățăturile mele. Dicocturi am început a lua și în toate zilele dimineața ieu un păhar de lapti de capră. La piept sânt acum foarte bine. De aceea doftorii au găsit de prisos ca să-mi pun lipitori. Gazetile numesc aice pre Scobihorn contrabandier și zic multe lucruri care nu cred. Am cetit că comisarii au venit ca să judice pre Măria Sa Vodă și că între ei este baronul Riucman și polcovnicul Leprandi. De vreme ce Alecu iubește mult a zugrăvi, de aceea, băbacă, te-aș ruga ca să-i tocmești un dascal de zugrăvit, căci când cineva este așa tânăr, atunce poate bine a zugrăvi, căci ochii să deprind și îi foarte frumos când cineva poate a zugrăvi. Primăsc acum foarte rar scrisori de la dumneta, eu însă scriu ades. Totodată mă rog ca să binevoiești de a-mi trimete ceva de cheltuială cât mai în grabă, căci am rămas cu punga deșartă din pricina ce ț-am scris.

Cu multă fiască plecăciune sărut mânilor dumitali și sânt prèplecat și supus fiu,

M. Kogălnicean

B.A.R., S 61 / DCCXLVI

Universitatea⁵

Universitatea este peste drum de la Operă. Îi o mare zidire cu trei rânduri, despărțită de uliță cu un parmanlâc de fer. Acest palat au fost zădit în anul 1754 și sfârșit în anul 1764 și era a prințului Hainrih, fratele lui Frederic cel Mare, craiul Prusiei. În rândul întâi sânt șălile în care școlerii ascult cuvintele dascalilor; în rândul al doile este o șală foarte mare și foarte frumos zugrăvită, unde să fac examenele, și cabinetul anatomiei. Iar în partea dreaptă este muzeul metalurilor și odăile directorului. Iar în rândul al triile sânt odăile directorului muzeului de zoologie, muzeul însuși și temnița școlerilor, precum și cabinetul instrumenturilor și uneltilor.

Universitatea aceasta s-au deșchis în luna lui octomvrie la anul 1810. Învățătura este împărțită în patru părți, care sânt Teologia, Legile, Doftoria și Filosofia. În aceste patru părți sânt mai mult de două mii de studenți sau școleri, care vin aice din toate părțile Evropei. Pentru a întra în vro dregătorie, sau oștinească, sau politicească, candidatul trebuie să fi învățat la Universitate și să aibă atestat de aceasta. La Universitate sânt adăugite un seminar filologic, o școală pentru hirurgie, o școală pentru moașe și multi alti ghimnazii.

*

L'Université, vis-à-vis de la place de l'Opéra, est un bâtiment de trois étages, avec deux ailes et une avant-cour séparée de la rue par une haute grille de fer. Ce palais a été bâti en 1754–1764 pour le prince Henri, frère de Frédéric le Grand. Le rez-de-chaussée est occupé par les salles spacieuses qui servent d'auditoires, des bureaux et des appartements habités par les domestiques. Au premier se trouve une salle qui est une des plus grandes et des plus belles de l'Europe. On y trouve aussi quelques appartements et le théâtre anatomique. [L'aile] droite contient le musée minéralogique avec le logement du directeur. Au 3-[ème] de l'aile droite sont les appartements du directeur du musée géologique, ainsi que le musée même. L'aile gauche du troisième contient les cabinets des instruments et des bandages, ainsi que la prison pour les étudiants.

Cette Université a été ouverte au mois d'Octobre 1810. Elle est divisée en quatre facultés, qui sont la Théologie, le Droit, la Médecine et la Philosophie. Dans ces quatre facultés il y a plus de deux mille étudiants de tous les pays de l'Europe. Tous les jeunes gens qui veulent avoir une place sont tenus de faire leur examen à l'Université et de recevoir le titre de docteur. Du ressort de l'Université sont encore les instituts suivants : un séminaire philologique, un institut pour l'étude de la chirurgie, une école de sages-femmes et d'autres établissements littéraires.

B.A.R., S 62 / DCCXLVI

⁵ Fila are un desen în frontispiciu: „Die Universität”. Sub textul în germană, scris de M. K.: „Universitatea”.

Textele în română și franceză sunt dispuse în două coloane, față în față.

79

[Către surori]

Berlin, le 7/19 Mai 1836

Mes très chères sœurs,

J'ai reçu votre lettre du 17/29 Avril avec bien de plaisir. Je suis bien content de ce que vous vous portez bien ; moi, je suis enrhumé à cause de l'affreux temps que nous avons ici dans ce diable de Berlin. Je vous remercie bien des nouvelles politiques que vous m'avez données, car j'étais dans une grande inquiétude sur l'état de la Moldovie. Quand à l'évacuation de Silistra, j'ai vu cela dans les journaux. Vous me demandez des détails sur le Jardin d'Hiver ; deux mots me suffiront pour cela : ce sont d'immenses serres – chaudes, avec toutes espèces de fleurs et avec de grands orangers ; pendant l'hiver, on y met des tables, et puis les dames et les messieurs viennent s'y promener, entendre la musique et prendre une tasse de café. On y gagne aussi des pots de fleurs, car tous ceux qui y entrent reçoivent un lot.

Pour *Arghiri* vous pouvez demander ces vers au domestique Jean, qui les a ; et, s'il ne les a pas, faites-les acheter. Cherchez dans „L'Abeille Moldave” et envoyez-moi, je vous prie, les vers moldaves faits par Stamaty, intitulés, je crois, *Oșteanul românesc*, ou à peu près. Jean avait de même copié *La mort du Prince Guika* d'un cahier du jardinier ; ainsi il doit l'avoir, et, si vous le trouvez, envoyez-le moi, je vous prie, peu à peu, en m'envoyant dans chaque lettre quelques vers. Envoyez-moi aussi quelques notes des plus jolies chansons moldaves, car on m'en prie beaucoup.

Mes compliments à M-me Wimmer et à Mr. Cuénim. J'embrasse Aleco et Savtiza, je suis content de leur écriture.

Je suis votre sincère frère,

M. Kogalnitchan

Ecrivez-moi donc quatre pages, mettez-y moi des notes, car vous voyez que moi je vous écris beaucoup.

B.A.R., S 62/ DCCXLVI

NOTE⁶

Referiri generice :

Babacă (băbacă) : apelativ invariabil pentru aga Ilie Kogălniceanu, tatăl lui M. K.

Duduci (mes sœurs): Maria, Elena și Profira (Pulheria) Kogălniceanu, surorile mai mici ale lui M.K.

Măria Sa / Măria Sa Vodă / le Prince / Înălțimea Sa Vodă / Altesse Serenissime / le Souverain: Mihail Sturdza, domnitorul Moldovei.

Be(i)zadele: Grigore și Dimitrie Sturdza, fiii domnitorului, colegi cu M.K.

Pastorul / domnu pastor / păstoriul: pastorul luteran Adolphe Frédéric Souchon, gazda elevilor moldoveni la Berlin.

Nume de persoane:

Brennecke, Heinrich Wilhelm, pedagog (*Breneche*)

Byron, George Gordon, lord, mare poet englez

Canta, Nicolae, mare boier moldovean

Carniol

Cuénim, Victor, director de pension în Iași

Cumberland, Ernest August de, prinț, viitor rege al Hanovrei

Daniel, Mihel, negustor în Iași (*Michel Daniel*)

Dicio Sân Martin (Petru Maior, care semna „Petru Maior de Dicio Sân Martin”)

Frederic I, rege al Prusiei

Frederic cel Mare, rege al Prusiei (*Frédéric le Grand*)

Gherman, arhimandrit (Gherman Vida) (*Germano*)

Ghica, Al. G., mare boier moldovean (*Aleco Guika*)

Ghica, Grigore, domn al Moldovei (*Grégoire Guika*)

Goethe, Johann Wolfgang von, mare scriitor german

Heinrich, prinț, frate al lui Frederic cel Mare (*Hainrih / Henri*)

Hufeland, Christof Wilhelm, consilier de stat

Hulot, Guillaume, sculptor francez

Ion, servitor (*le domestique Jean*)

Kogălniceanu, Alexandru, frate (*Alecu / Aleco*)

Kogălniceanu, Ion, unchi (*oncle Jean*)

Kogălniceanu, Profira (Pulheria), soră (*Pulchérie*)

Leondari

Leprandi, colonel, agent rus în Principate

Millo, Matei, prieten (viitorul celebru actor)

Paladi, d-na (*Mme Palady*)

Popp, bancher în Viena (*Pop*)

Razu (*Rasou*)

Ribeaupierre, diplomat, ambasador al Rusiei la Berlin (*Ribopier*)

Roczinsky, profesor de pian în Iași (*Rozinschi*)

Rosnovanu, Iordache (din familia Rosnovanu – Roset), mare boier moldovean, demnitar (*Rosnovano*)

Rükmann, baron, diplomat rus (*Riucman*)

Săftița, soră? verișoară? (*Savtiza*)⁷

Shiller, Friedrich, mare scriitor german

Schluter, Andreas, arhitect și sculptor german

Scobihorn, boier moldovean (din familia Kiriac) (*Scoghihorn*)

⁶ Precizările în legătură cu redactarea *notelor* și alcătuirea sistemului de *indici* sunt cuprinse în *argumentul editorial* publicat în RITL, nr. 1–4/2007, p. 216–217.

⁷ Vezi și RITL, nr. 3–4 / 2008, nota 2, p. 353.

Stamati, Constantin, poet moldovean (*Stamaty*)
 Tissot, secretar al lui Mihail Sturdza, însoțitor și supraveghetor al elevilor moldoveni la Berlin (*Tiso*)
 Wimmer, d-na, guvernanta surorilor lui M. K.

Publicații (cărți, periodice), titluri (teatru, operă, cântece):

Aideți, frați, să trăim bine!
 „Albina românească” („*Albina*” / „*L’Abeille*” / „*L’Abeille Moldave*”)
Alexandria
Arghiri
Biblia
Bibliothèque des voyages
Ceasoslov
Histoire de la Moldavie
Istoria românilor
La maison rustique
Le conducteur du voyageur à Berlin
Lord Byron
Moartea lui Ghica Vodă (La mort du Prince Guika / La mort de Grégoire Guika)
Nu-i, nu-i, nu-i nădejde, nu-i
Oșteanul românesc
Ruinile Târgoveștilor
Ziua, ceasul despărțirii

GLOSAR

banghier (s.m.) – bancher
bunghi (s.m.pl.) – bumbi, nasturi
cântar (s.n.) – (aici:) unitate (variabilă) de măsurare a greutateilor
ceasoslov (s.n.) – ceaslov, carte de rugăciuni
a chifți (vb.) – (aici:) a sângea, a supura
a ciobli (vb.) – a ciopli, a sculpta
clavir (s.n.) – pian
contrabandier (s.m.) – contrabandist
cvadrat (s.n.) – pătrat
dicoct (s.n.) – decoct, infuzie din fierberea plantelor
dobă (s.f.) – tobă
fănar (s.n.) – felinar
fhier (s.n.) – fier
ghimnaziu/ghimnazium (s.n.) – gimnaziu (instituție de învățământ)
groș (s.m.) – monedă de argint
gutunar (s.n.) – guturai
ifos (s.n.) – (aici:) ținută, atitudine, fel de a fi
a ispovedui (vb.) – a (se) spovedi
izvod (s.n.) – listă, tabel
a înglindisi (vb.) – a petrece, a se distra
mahină (s.f.) – mașinărie
matimă / mathimă (s.f.) – lecție
mărunțușări / mărunțușuri (s.n.) – mărunțușuri
nicicacum (adv.) – deloc, nicidecum
novită (s.f.) – noutate
palmă (domnească) (s.f.) – unitate de măsură de lungime

parmanlâc (s.n.) – parmalâc, gard jos
particularnic (adj.) – particular
perichefalei (s.n.) – ornamentație arhitectonică
pfund (s.m.) – unitate de măsură a greutateii
picior (s.n.) – unitate de măsură de lungime
plajie (s.f.) (*plagie? plavie?*) – (aici:) colț; punct (cardinal)?
prenumerație (s.f.) – abonare
prezent (s.n.) – dar, cadou
a pricistui (vb.) – a (se) împărtăși
a protectui (vb.) – a proteja
a recomandui (vb.) – a recomanda
romanesc (adj.) – (aici:) roman
rubiele (s.f.pl.) – mici monede turcești de aur
șală (s.f.) – sală, încăpere mare
trânzi (s.m.pl.) – trânji, hemoroizi
a vărsa (vb.) – (aici:) a turna (în bronz)
vrâstă (s.f.) – vârstă
zugrăveală (s.f.) – pictură, desen, gravură

ABSTRACT

The author publishes some letters belonging to Mihail Kogălniceanu, letters he addresses to his father and sisters, but especially to his father. The letters he writes to his sister are all in French. He shares with them his experience as a student in Lunnéville and Berlin, between 1834 and 1838, and he thanks them for the concern and the care they show for his well-being. Besides the letters, Andrei Nestorescu publishes as well a list containing the names Kogălniceanu refers to and an explanatory dictionary for all the words used by Kogălniceanu (regionalisms and archaisms). Mihail Kogălniceanu is rediscovered as a writer in his vast and picturesque correspondence. The vocabulary in these numerous letters is archaic but disposes of a peculiar fragrance. Encompassing a period of over fifty-seven years, this correspondence brings testimony about the western realities of those times, contrasted to the Moldavian ones. In this way, it can be taken as a document about the habits and ideals of the 1848 generation.

Key-word: *Kogălniceanu, corespondeance, family, generation, writer*